

ΕΥΘΑΛΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΟΥΛΚΗΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΤΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΕΠΤΑ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

Σταλσίσα πρὸς Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας.

EUTHALII EPISCOPI SULCENSIS

ELENCHUS CAPITUM

SEPTEM EPISTOLARUM CATHOLICARUM

Ad Athanasium episcopum Alexandrinum (1)

Μικροῖς μὲν καὶ μικρὰ (2) τολμῶσιν οὐκ ἄδεές· ὁ Α
δὲ ἐλάχιστος ἐγὼ τοῖς ὑπὲρ πόνοις ἐγχειρῶν, οὐχ
ἥκιστα (3) γέ πως πέφυκα ἀκινδύνως γε, ὥσπερ
ἂν (4) εἴ τις σχεδιά τινι σμικροτάτῃ μέσον οἰόμενος
ἐκτέμνειν (5) τὸ πέλαγος, καὶ τὴν ἄτακτον τῶν
πνευμάτων ζάλην ὑποίσειν (6) εὖ μάλα φανταζόμε-
νος, βραχεῖαν δέ τινα (7) κυμάτων ἐπανάστασιν (8)
μὴ φέρει, μικρὸν ὑποσυρίζοντος τότε τοῦ βορρῆα,
ἀλλ' ἄλλοθεν ἄλλη μυρίοις τὸ λοιπὸν ἐγκλήμασιν (9)
ὁ δειλαῖος ῥιπίζεται (10). Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον
ἀρτίως εὖ οἶδ' ὅτι καγὼ (11) ταυτησί τῆς αὐτὸς αὐ-
τοῦ προπετείας ἀξιόπιστον εἰς ἀπολογίαν ἅπασιν ἀεὶ
προφέρω τὴν ὑπακοήν. Ἐφ' οἷς οὖν ἔγωγε τολμῶ (12)

Pusilli quidem, etiam si parva aggrediantur, ne-
quaquam tamen periculo carent. At ego omnium
minimus impares viribus meis labores aggressus,
in idem ferme ac ille periculum adductus sum, qui
parva quadam cymba medium se pelagum secare
posse ratus, modicum tamen aquarum impetum,
borea leviter spirante, frangere nequit ac demum
innumeris miser undarum hinc inde fluctibus tun-
ditur. Eodem sane modo non ignarus mihi similia
plane accidisse, solam obediendi necessitatem in
hujusce audaciæ meæ defensionem identidem pro-
fero. Eorum igitur quæ temere ausus sum, veniam
mihi impertiri etiam atque etiam rogo; cum id one-

LAUR. ZACAGNII NOTÆ.

(1) Hæc præfatio ita inscribitur in Regio-Alexan-
drino cod., at sine auctoris nomine; exstat etiam in
illis codicibus quorum mentionem fecimus in admo-
nitione huic operi præfixa, ac præterea in Palatino-
Vaticano codice num. 38, et in Cæsareo biblicorum
codice, cujus meminit Lambecius lib. III, *De biblio-
theca Cæsarea*, pag. 58, ex quibus omnibus variantes
lectiones excerpsimus.

2) Palatinus codex, καὶ μικρά.

(3) Palatinus, Vaticanus num. 363, et Cryptoferratensis, οὐχ ἥκιστα πέφυκα ἀκινδύνως, ὥσπερ. Ita etiam Cæsareus, nisi quod pro ἀκινδύνως habet ἀκινδύνως. At Vaticanus num. 367, οὐχ ἥκιστα δέ πως, cæt. Urbinatis vero bibliothecæ codex habet, οὐχ ἥκιστα δέ πως ἀκινδύνως γε, mala lectio, quam tamen Lollinianus quoque codex exhibet.

(4) Vaticanus num. 367, ὥσπερ ἂν, Urbinas vero et Lollinianus, ὥσπερ ἂν σχεδιά τις σμικροτάτῃ μέσον οἰόμενος.

(5) Duo Vaticani et Urbinas, ἐκτεμνείν.

(6) Male Vaticanus num. 363, ὑποίσει.

(7) Palatinus codex, βραχεῖαν τινα. At Vaticanus num. 363, Regio-Alexandrinus, et Cryptoferratensis, βραχεῖαν τέ τινα.

(8) Cod. Regio-Alexandrinus et Cryptoferratensis ἀνάστασιν. Vaticanus num. 363 ἀνάστασιν. Mox iidem codices et Palatinus μὴ φέρειν.

(9) Vocem ἐγκλήμασι non habet Vatic. n. 367. In altero est τῶν λοιπῶν ἐγκλήμασι. Sed fortasse

legendum κλυδάσμασι vel ἐγκλυδάσμασι.

(10) Vatic. n. 363, et Cryptoferratensis, ῥιπίζεται.

(11) Locus iste in omnibus quos vidi codd. mire corruptus est; nos autem seculi sumus Lollinianum codicem, licet valde suspicer, nec ipsum genuinam hujus loci lectionem nobis conservasse. Certe istius codicis lectio similis est illi, quam Urbinatis bibliothecæ codex, itemque Vaticanus, num. 367, et Regio-Alexandrinus exhibent; nam in priori codice sic scribitur, Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον εὖ οἶδ' ὅτι καγὼ, καὶ ταύτης εἴ τις αὐτὸς αὐτοῦ προπετείας, ἀξιόπιστον εἰς ἀπολογίαν ἀεὶ προφέρω τὴν ὑπακοήν: in secundo autem codice sic habetur: Καγὼ καὶ ταύτης ἥ τις αὐτὸς αὐτοῦ προπετείας ἀξιόπιστον εἰς ἀπώλειαν ὃ πᾶσιν ἀεὶ προφέρω τὴν ὑπακοήν. Denique reginæ codex sic habet: Ἀρτίως εὖ οἶδ' ὅτι καγὼ καὶ ταύτης αὐτὸς αὐτοῦ προπετήσας ἀξίως προφέρων τὴν ὑπακοήν. Licet enim codices isti hoc in loco depravatissimi sint, nihilominus Lolliniani codicis lectionem non parum confirmant, quæ utique præferenda mihi videtur lectioni alterius codicis Vaticani, et Cryptoferratensis et Palatini, quorum duo priores habent: Καγὼ καὶ ταύτης εἰ αὐτὸς αὐτοῦ προμηθείας ἀξίως ἀεὶ προφέρω τὴν ὑπακοήν. Palatinus vero, καγὼ καὶ ταύτης ἡ αὐτὸς αὐτοῦ προμηθείας, etc.

(12) Codex Regio-Alexandrinus et Vaticanus num. 367, habent, τολμῶν.

ris mihi invito, abs te charitatis lege impositum A
faerit, maxime venerande frater Athanasi, et veluti
semimortuus quidam viribus destitutus meam ope-
ram tibi locaverim, et singularum horarum quas ea
in re consumpsi, mercedem ad mei salutem acce-
perim. Æquo igitur animo, o charum mihi caput,
accipe quod tibi persolvo, obedientiæ debitum; et
infirmorum nostrorum benigne misertus, absolu-
tum perfectæ charitatis officium vicissim tribue,
Deum pro nobis exorans, cunctosque Christi fideles
atque etiam omnem sanctorum cœlum rogans, ut
assiduas pro nobis Deo preces offerant. Hi siquidem
non minus nobis prodesse possunt, quam illi qui
sublato prius domus tecto, claudum coram Jesu
demiserunt, et gravi molestoque morbo laboranti
medicinam tunc temporis sua ipsorum fide compa-
rarunt¹. Suscipe itaque, suscipe libenter opus, tuo
jussu inceptum atque absolutum, tua pro nobis
prece vicem obedientiæ nostræ continuo rependens.
Cæterum ego catholicas deinceps Epistolas versi-
culis distinguam, ubi primum tum earundem capi-
tum, tum sacræ paginæ testimoniorum quæ in
eisdem continentur, syllabum pro mediocritate
mea concinnaverō.

ELENCHUS

*Lectionum septem catholicarum Epistolarum una
cum numero capitum, versuum et auctoritatum
Veteris Novique Testamenti, quæ in eisdem con-
tinentur.*

In Jacobi Epistola. Lectio I, capita habet qua-
tuor, nempe I, II, III, IV; testimonia tria, nempe
I, II, III; versus cxii.

Lectio II capita habet duo, nempe V, VI; testi-
monium unum, nempe IV; versus cxxi. *Incipit cap.
III, 1.*

In Petri Epistola I, lectio I, capita habet tria,
nempe I, II et III; testimonia sex nempe I, II, III,
IV, V et VI; versus LVIII.

Lectio II, capita habet quinque, nempe IV, V,
VI, VII et VIII; testimonia octo, nempe VII, VIII,
IX, X, XI, XII, XIII et XIV; versus cxlix. *Incipit
cap. II, 9.*

In Petri Epistola II, lectio I, capita quatuor,
nempe I, II, III et IV; testimonia tria, nempe I, II
et III; versus cliv.

¹ Marc. II, 3; Luc. V, 28.

LAUR. ZACAGNI NOTÆ.

(13) Male in Regio-Alexandrino cod. αἰτῶν ἐμὴν.
Male itidem in Cryptoferratensi αἰτῶν καὶ μὴν, et in
Urbinate αἰτῶν νέμειν.

(14) Lollinianus et Urbinas ἡμίθνητος ὢν.

(15) Male Vaticanus num. 367, ἑκαστον μισθόν.

(16) Lollinianus et Urbinas ἄρτι νεύσας, sine γε.
Ita et Vaticanus num. 367 qui recte interpungit
post νεύσας.

(17) Male in Urbinate codice ἡμῶν.

(18) Vaticanus num. 367 ὅλον δέ. Alter Vatica-
nus ὅλον τόν.

(19) Codices Regio-Alexandrinus, Cryptoferra-

sygnōmēn αἰτῶν νέμειν (13) ἀγάπης νόμῳ βεβιασμέ-
νος ὑπὸ σοῦ, ἀδελφε Ἀθανάσιε τιμιώτατε· οἷα γάρ
τις ἡμιθνητῶν (14) ἀναλκῆς ἐμαυτὸν εἰς ἔργον ἐκδι-
δοῦς, καὶ τῶν οἰκείων καμάτων ὥρας ἐκάστης τὸν
μισθόν (15) πρὸς σωτηρίαν ἀπεκδεχόμενος. Οὐκοῦν,
ὦ φίλη μοι κεφαλὴ, τὸ χρέος ἐκάστοτε τῆς ὑπακοῆς
εὐγνωμόναι, καὶ πρὸς συμπάθειαν τῶν ἡμετέρων
κακῶν ἄρτι γε νεύσας (16), τὸ πᾶν ἀγάπης ἡμῖν (17)
κρατίστης ἔργον ἀντιδίδου, τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν
ποτνιώμενος, ὅλον τε (18) τὸν ἐν Χριστῷ τῆς Ἐκκλη-
σίας ἄνθρωπον, τὸν τῶν ἁγίων σύλλογον καθικε-
τεύων ἀλήκτως πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν· εὐεργετή-
σουσι γάρ, ὥσπερ δὴ (19) ἐκεῖνοι, οἱ τὸ πρὶν τὸν
ὄροφον ἀφελόμενοι τοῦ οἴκου, καὶ τὸν χωλὸν κατα-
χαλάσαντες πρὸς Ἰησοῦν (20), οἰκεία τε πίστει τῶν
ἀκουσίων παθῶν τῷ κάμνοντι τότε τὴν ἱασιν πορι-
σάμενοι. Δέξαι τοιγαροῦν, δέξαι παρ' ἡμῶν ἀσμένως
τῶν σῶν ἐπιταγμάτων τὴν πραγματείαν, εὐχῇ τῇ
ὑπὲρ ἡμῶν ἡμᾶς τῆς πειθοῦς διηνεκῶς ἀμειδόμε-
νος. Ἐγὼ δέ τοι στιχηδὸν (21) τὰς καθολικὰς καθ'
ἑξῆς ἐπιστολὰς ἀναγνώσομαι, τὴν τῶν κεφαλαίων
ἐκθεσιν ἅμα, καὶ θείων μαρτυριῶν μετρίως (22)
ἐνθένδε ποιούμενος.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ (23)

Τῶν ἀναγνώσεων καὶ ὧν ἔχουσι κεφαλαίων καὶ
μαρτυριῶν καθ' ἐκάστην Ἐπιστολὴν τῶν καθ-
ολικῶν, καὶ ὅσοι ἐν ἐκάστη τούτων στίχοι
τυγχάνουσιν (24).

Ἰακώβου Ἐπιστολὴ. Ἀνάγνωσις πρώτη, κεφα-
λαίων III, α', β', γ', δ'· μαρτυριῶν III, α', β', γ'.
στίχων ριβ'.

Ἀνάγνωσις δευτέρα, κεφαλαίων II, ε', ζ'· μαρτυ-
ρίας I, δ'· στίχων ρκα'.

Πέτρου Ἐπιστολὴ α', ἀνάγνωσις πρώτη, κεφαλαίων
III, α', β', γ'· μαρτυριῶν III, α', β', γ', δ', ε', ζ'·
στίχων νη'.

Ἀνάγνωσις δευτέρα, κεφαλαίων II, δ', ε', ζ', η',
θ'· μαρτυριῶν III, ζ', η', θ', ι', ια', ιβ', ιγ', ιδ'·
στίχων ρμθ'.

Πέτρου Ἐπιστολὴ δευτέρα, ἀνάγνωσις πρώτη, κε-
φαλαίων III, α', β', γ', δ'· μαρτυριῶν III, α', β', γ'·
στίχων ρνδ'.

tensis et Vaticanus num. 363, habent ὥσπερ δέ.

(20) Codex Urbinatensis πρὸς τὸν Κύριον.

(21) Cryptoferratensis et Vaticanus n. 363 ἐγὼ
δὲ στιχηδόν.

(22) Adverbium μετρίως deest in Vaticano
num. 363.

(23) Elenchus iste cum omnibus quæ sequuntur,
usque ad argumentum Epistolæ Jacobi, habentur
etiam in Cryptoferratensi, in cæteris codd. desunt.

(24) Cod. Cryptoferratensis καὶ ὅσων ἐκάστη
τούτων στίχων τυγχάνει.

Ἰωάννου Ἐπιστολὴ πρώτη, ἀνάγνωσις πρώτη, κε-
φαλαίων III, α', β', γ' · μαρτυρίας I · στίχων ρν'.

Ἀνάγνωσις δευτέρα, κεφαλαίων III, δ', ε', ς', ζ' ·
στίχων ρμ'.

Ἰωάννου Ἐπιστολὴ δευτέρα, ἀνάγνωσις μία, κε-
φαλαίου I · στίχων λ'.

Ἰωάννου Ἐπιστολὴ τρίτη, ἀνάγνωσις μία, κεφα-
λαίου I · στίχων λα'.

Ἰούδα Ἐπιστολὴ, ἀνάγνωσις μία, κεφαλαίων III,
α', β', γ', δ' · μαρτυριῶν II, α', β' · στίχων ξη'.

Ὅμοῦ τῶν καθολικῶν Ἐπιστολῶν ἀναγνώσεις ι' ·
κεφάλαια λα' · μαρτυρίαι κδ' · στίχοι ια' (25).

Διεῖλον τὰς ἀναγνώσεις τῶν καθολικῶν, καὶ τὰ
κεφάλαια ἐκάστης ἀναγνώσεως παρέθηκα, ἔτι δὲ καὶ
ὅσων ἐκάστη Ἐπιστολὴ καὶ ἀνάγνωσις στίχων τυγ-
χάνει.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ (26).

Ὁ διὰ τοῦ μέλανος ἀριθμοῦ ποσότητα μόνον δηλοῖ
τῶν ἐφ' ἐκάστης βιβλίου μαρτυριῶν (27). Ὁ δὲ διὰ
τοῦ κινναβάρεως, τάξιν ὁμοῦ καὶ ποσότητα τῶν καθ'
ἐκάστην Ἐπιστολὴν καὶ κανονίζεται τῷ πάλιν ἔνδον
ὁμοίως παρακειμένῳ ἀριθμῷ αὐτοῖς τοῦ τεύχους τῶν
καθολικῶν · ἀπολήγει δὲ ἐκάτερος αὐτῶν καὶ πάλιν
ἄρχεται κατ' Ἐπιστολὴν.

Idem numerorum notis respondent, quæ rursus in

Utraque autem numeratio desinit et de

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Θείων μαρτυριῶν τῶν καθολικῶν.

Ἐν τῇ Ἐπιστολῇ Ἰακώβου μαρτυρίαι τέσσαρες.
Γενέσεως I, γ'. Ἐξόδου I, β'. Λευϊτικοῦ I, α'. Παρ-
οιμιῶν I, δ'.

Ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ Πέτρου μαρτυρίαι δεκα-
τέσσαρες. Ἐξόδου I, ζ'. Λευϊτικοῦ I, α'. Ψαλτηρίου
III, γ', ε', ια'. Παροιμιῶν II, ιγ'. Ὅσπρ' προφήτου II,
γ', θ'. Ἠσαίου προφήτου II, β', δ', ς', ι', ιβ'.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ Πέτρου Παροιμιῶν I, γ'.
Ματθαίου II, α', β'.

Ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ Ἰωάννου. Ἰωάννου εὐαγ-
γελιστοῦ I, α'.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ, καὶ τρίτῃ τοῦ αὐτοῦ Ἐπιστολῇ
οὐδέποτε ἐμνημόνευσεν ῥήτου Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος
καὶ εὐαγγελιστής.

LAUR. ZACAGNII NOTÆ.

(25) Codex Cryptoferratensis στίχοι ἑνδεκα, huius
videlicet elenchi : male in Regio-Alexandrino, στίχοι
λ'. Cæterum aliquis in numero versuum harumce
lectionum error latet; nam infra in fine catholica-
rum Epistolarum ait, eas constare versibus mille et
quadraginta septem; at vero cunctæ simul lectiones
hic memoratæ mille tantummodo et tredecim ver-
suum numerum conficiunt.

A In Joannis Epistola I, lectio I, capita habet tria,
nempe i, ii et iii; testimonium unum, nempe i;
versus cl.

Lectio II, capita habet quatuor, nempe iv, v, vi
et vii; versus cxl. *Incipit cap. iii, 15.*

In Joannis Epistola II, lectio una, caput unum,
versus xxx.

In Joannis Epistola III, lectio una, caput habet
unum, versus xxxi.

In Judæ Epistola lectio una, capita habet qua-
tuor, nempe i, ii, iii et iv; testimonia duo, nempe
i et ii; versus lxviii.

Omnes simul catholicarum Epistolarum lectiones
decem sunt. Capita xxxi, testimonia vero xxiv,
versus autem hujus elenchi sunt xi.

B Distinxi lectiones catholicarum Epistolarum, et
singularum lectionum capita apposui, ac insuper
quot singulæ quæque epistolæ, et lectiones versi-
bus constent, designavi.

PROGRAMMA.

In sequenti testimoniorum elencho nigræ nume-
rorum notæ quot ex unoquoque sacræ Scripturæ
libro auctoritates desumptæ sint, tantummodo si-
gnificant. At vero aliæ cinnabari delineatæ, ordi-
nem quem in singulis epistolis obtineat, simulque
unus idemque liber quot vicibus in eisdem Epistolis
laudetur, denotant. Hæ autem numerorum notæ aliis

Epistolarum catholicarum textu ad marginem ad-
notantur. Utraque autem numeratio desinit et de novo incipit in singulis quibusque Epistolis.

C

ELENCHUS

*Divinorum testimoniorum quæ in catholicis Epistolis
continentur.*

In Jacobi Epistola sunt testimonia quatuor. Ex
Genesi I, nempe iii. Ex Exodo I, nempe ii. Ex
Levitico I, nempe I. Ex Proverbiis I, nempe iv.

In Petri Epistola I, sunt testimonia xiv. Ex Exodo
I, nempe vii. Ex Levitico I, nempe i. Ex Psalmis
III, nempe iii, v et ix. Ex Proverbiis II, nempe
xiii et xiv. Ex Osea propheta II, nempe viii et ix.
Ex Isaia propheta V, nempe ii, iv, x et xii.

In secunda Epistola Petri sunt testimonia tria.
Ex Proverbiis I, nempe iii. Ex Matthæo II, nempe
i et ii.

D In Epistola I Joannis testimonium i, est ex Joan-
nis Evangelio.

In secunda et tertia Epistola nullius sententiæ ex
aliis sacræ Scripturæ libris desumptæ mentionem
facit Joannes apostolus et evangelista.

(26) Programma istud inepte subjungitur argu-
mento Actuum apostolicorum in codice Vaticano
num. 363, in eo autem illa ipsa numerandi ratio
servatur, de qua locuti sumus in adnotatione ad
programma præfixum elencho testimoniorum, quæ
in Actuum apostolorum libro allegantur.

(27) Vatic. n. 363 τῶν ἐκάστης βιβλίου μαρτυ-
ριῶν.

In Judæ Epistola duo testimonia sunt. Ex Enoch A libro apocrypho unum, nempe n. Ex Moysis libro apocrypho unum, nempe i.

Omnia simul catholicarum Epistolarum testimonia sunt xxiv.

PROGRAMMA.

Perlectis omnibus catholicis Epistolis, ex ipsis cunctas auctoritates, ex aliis sacræ Scripturæ libris depromptas, excerpti, earumque deinceps catalogum texui, suo præponens ordine nomina librorum ex quibus desumptæ sunt. Numerorum itaque notæ cinnabari exaratæ et ab unitate incipientes ordinem denotant, quem sacræ Scripturæ auctoritates in singulis Epistolis obtinent, simulque unus idemque liber quot vicibus in eisdem Epistolis laudetur, ostendit; et hæc numerorum notæ ultra Epistolas singulas non procedunt. At nigræ numerorum notæ quæ præcedentibus subjunguntur, ad totum septem catholicarum Epistolarum librum pertinent; et una cum ejus textu usque ad finem crescentes, quotæ ex unoquoque libro desumptæ sunt auctoritates, significant. Apposui autem singulis testimoniis proprium eorundem numerum, ut facile nosci possit, quoties ex uno eodemque ibidem memorato atque apposito libro apostoli testimonia desumpserint. Cæterum numerationem cinnabari scriptam, respondere reperies alteri numerationi intra catholicarum Epistolarum librum eisdem testimoniis verbis rursus appositæ.

ELENCHIUS

Divinorum testimoniorum.

In Jacobi Epistola hæc testimonia continentur. I, i. Ex Levitico unica vice cap. xix, vers. 18. Diliges proximum tuum sicut te ipsum, cap. ii, vers. 8.

II, ii. Ex Exodo unica vice capite xx, vers. 12. Non mœchaberis; non occides, *ibid.* vers. 11.

III, iii. Ex Genesi prima vice, cap. xv, vers. 6. Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam, *ibid.* vers. 23.

IV, iv. Ex Proverbiis prima vice, cap. iii, vers. 14. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, cap. iv, 6.

In Petri Epistola prima hæc testimonia continentur.

I, v. Ex Levitico unica vice cap. xi, 44. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, cap. i, 16.

II, vi. Ex Isaia prima vice, cap. xxxv, 6. Omnis caro fenum, et omnis gloria hominis tanquam flos feni: exaruit fenum et flos ejus decidit, verbum autem Domini manet in æternum, *ibid.* 24.

LAUR. ZACAGNII NOTÆ.

(28) Cryptoferratensis ἐφ' ἐκάστης.

(29) In cod. Regio-Alexandrino scribitur hic ἔχους πῶς τὴν; sed infra, hoc idem programma repetens ante elenchum testimoniorum Epistolarum Pauli apostoli, habet πῶς. In Cryptoferratensi utrobique scribitur πῶς, quod nos nihil aliud, quam ποσάκις significare posse censuimus.

(30) In hoc testimoniorum elencho a librario qui

Ἐν τῇ Ἰουδα Ἐπιστολῇ μαρτυρίαι δύο. Ἐνὼχ ἀποκρύφου I, β'. Μωϋσέως ἀποκρύφου I, α'.

Ὅμοῦ πᾶσαι αἱ μαρτυρίαι τῶν καθολικῶν κδ'.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

Τὰς πάσας Ἐπιστολάς τῶν καθολικῶν ἀναγνοὺς, ἀνελόμεν ἑκάστην τῶν πασῶν μαρτυριῶν τὰ ῥητὰ καὶ καθεξῆς ἀνεκεφαλαιωσάμεν, ἀκολουθῶς προτάσσω τὴν προσηγορίαν τῶν ὁθον εἰς βιβλίον. Ἔστιν οὖν ὁ διὰ τοῦ κινναβάρεως ἐκ μονάδος ἀρχόμενος ἀριθμὸς, τὴν τάξιν καὶ τὴν ποσότητα δηλῶν τῶν καθ' ἐκάστην Ἐπιστολὴν μαρτυριῶν, καὶ συναπολήγων πάλιν τῇ Ἐπιστολῇ ὁ δὲ διὰ τοῦ μέλανος καὶ ὑποκείμενος τούτῳ, καθολικὸς ἐστὶν ἀριθμὸς πάσης τῆς βίβλου καὶ συναυξόμενος μέχρι τέλους τῇ ἀναγνώσει, γνωρίζων ἡμῖν τὴν ποσότητα τῶν ἀφ' ἐκάστης (28) βίβλου μαρτυριῶν. Παρέθηκα γὰρ ἐκάστη τούτων τὸν ἴδιον ἀριθμὸν, ἐν' εἰδέναι ἕχης ποσάκις (29) τὴν ταύτην εἴληφα μαρτυρίαν ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἅμα καὶ παρακειμένης βίβλου οἱ ἀπόστολοι. Εὗρήσεις δὲ τὴν διὰ τοῦ κινναβάρεως ἀπαρίθμησιν κανονιζομένην τῇ πάλιν ἔνδον παρακειμένη αὐτοῖς τοῖς ῥητοῖς τοῦ τῶν καθολικῶν τεύχους.

respondere reperies alteri numerationi intra catholicarum Epistolarum librum eisdem testimoniis verbis rursus appositæ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ (30)

Θείων μαρτυριῶν.

Ἰακώβου Ἐπιστολὴ (31).

Λευϊτικοῦ. α', Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.

Ἐξόδου α' Οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις.

Γενέσεως α' Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

Προιμιῶν α' Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται· ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν.

Πέτρου Ἐπιστολὴ πρώτη.

Λευϊτικοῦ α'. Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι.

Ἡσαίου α' Πᾶσα σὰρξ ὄφρυς (32), καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος ὄφρυος· ἐξηράνθη ὁ ὄφρυς καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν· τὸ δὲ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Regio-Alexandrinum codicem exaravit, omissi sunt numeri de quibus in præcedenti programme Euthalio loquitur; sed facile nobis fuit eos supplere, juxta ordinem in epistolis D. Pauli observatum.

(31) Tam hic, quam infra ἐπιστολῆς pro ἐπιστολῇ habet codex Cryptoferratensis.

(32) In textu Epistolæ est ὡς ὄφρυς.

Ψαλμοῦ λγ', α'. Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρυσὸς ἄ (male pro χρυσίδος) ὁ Κύριος.

Ἡσαΐου β'. Ἴδου τίθημι ἐν Σιών λίθον ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαίον, ἐντιμον· καὶ ὁ πιστεύων ἐν αὐτῷ (33) οὐ μὴ κατασχυνοθῇ.

Ψαλμοῦ ριζ', β'. Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας.

Ἡσαΐου γ'. Λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου.

Ἐξόδου α'. Ὑμεῖς γένος ἐκλεκτὸν καὶ (34) βασιλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν.

ᾠστὴς προφήτου α'. Ὁ λαὸς μου ὑμεῖς (35).

Τοῦ αὐτοῦ προφήτου β'. Οἱ οὐκ ἠλεημένοι.

Ἡσαΐου δ'. Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.

Ψαλμοῦ λγ', γ'. Ὁ θέλων ζῶν ἀγαπᾶν καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον· ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· ζητησάτω εἰρήνην καὶ διωξάτω αὐτήν· ὅτι ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὤτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ.

Ἡσαΐου ε'. Τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ παραχθῆτε· Κύριον δὲ τὸν Χριστὸν (36) ἀγιάσατε.

Παροιμιῶν α'. Εἰ ὁ μὲν δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται;

Παροιμιῶν. Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται· ταπεινοὶς δὲ δίδωσι χάριν.

Πέτρου Ἐπιστολὴ ἡ δευτέρα.

Ματθαίου εὐαγγελιστοῦ α'. Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ ἠδδόκησα.

Τοῦ αὐτοῦ εὐαγγελιστοῦ β'. Γέγονεν αὐτοῖς τὰ D ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων.

Παροιμιῶν α'. Ὡς κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὡς λουσαμένη εἰς κύλισμα βόρβορου.

III, vii. Ex Psalmo xxxiii, vers. 9, prima vice ex Psalterio Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, cap. ii, 3.

IV, viii. Ex Isaia secunda vice, cap. xxviii, 16. Ecce pono in Sion lapidem electum, summum angularem, pretiosum; et qui crediderit in eum, non confundetur, cap. ii, 6.

V, ix. Ex Psalmo cxvii, vers. 22, secunda vice ex Psalterio. Lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, *ibid.* 7.

VI, x. Ex Isaia tertia vice cap. viii, 14. Lapis offensionis et petra scandali, *ibidem*.

VII, xi. Ex Exodo prima vice, cap. xix, 5. Vos genus electum et regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, *ibid.* 9.

B XIII, xii. Ex Osea propheta prima vice, cap. ii, 24. Populus meus vos estis, *ibid.* 10.

IX, xiii. Ex eodem propheta secunda vice, cap. i, 6. Qui non consecuti misericordiam, *ibidem*.

X, xiv. Ex Isaia quarta vice, cap. liii, 9. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, *ibid.* 21.

XI, xv. Ex psalmo xxxiii, vers. 13, tertia vice ex Psalterio. Qui vult vitam diligere et videre dies bonos, coerceat linguam suam a malo et lingua ejus ne loquatur dolum; declinet a malo, et faciat bonum, inquiret pacem, et sequatur eam: oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum; vultus autem Domini super facientes mala, cap. iii, 10.

C XII, xvi. Ex Isaia quinta vice, cap. viii, vers. 12. Timorem autem eorum ne timueritis, neque conturbemini; Dominum autem Christum sanctificate, *ibid.* vers. 14.

XIII, xvii. Ex Proverbiis prima vice, cap. xi, 31. Si justus quidem vix salvatur, injustus et peccator ubi parebunt? cap. iv, vers. 18.

XIV, xviii. Ex eisdem secunda vice, cap. iii, 14. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, cap. v, 5.

In Petri Epistola II, hæc testimonia continentur.

I, xix. Ex Matthæo evangelista prima vice, cap. xvii, 1. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, cap. i, 18.

II, xx. Ex eodem evangelista secunda vice, cap. vii, 45. Facta sunt eis posteriora deteriora prioribus, cap. ii, 20.

III, xxi. Ex Proverbiis unica vice, cap. xxvi, 11. Tanquam canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti, cap. 22.

LAUR. ZACAGNII NOTÆ.

(33) Cod. Crypt. ἐπ' αὐτῷ, ut in Romana LXX Interpr. editione.

(34) Cryptoferratensis non habet καὶ, ut in modo memorata editione.

(35) Idem codex, Οὐ λαὸς μου ὑμεῖς· et melius quidem, meo judicio; Petrus enim respicere videtur, non ad locum Osee cap. ii, 24, ut in margine

bibliorum adnotari solet; sed ad alium ejusdem locum cap. i, 9.

(36) Cryptof. cod. Θεόν, quemadmodum et Græca quæ in usu habetur editio; at in Vulgata est Christus, quam lectionem comprobatur codex Regio-Alexandrinus.

In Joannis Epistola I, hæc testimonia continentur. A

I, xxii. Ex Joanne evangelista unica vice, cap. viii, 12. Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ, cap. i, 5

In secunda, et tertia Epistola nullius sententiæ ex aliis sacræ Scripturæ libris desumptæ, mentionem facit Joannes apostolus et evangelista, ut jam dictum est

In Judæ Epistola hæc testimonia continentur.

I, xxiii. Ex Moyse apocrypho unica vice. Imperet tibi Dominus, vers. 9.

II, xxiv. Ex Enoch apocrypho unica vice. Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere judicium contra omnes, et arguere omnes impios de omnibus operibus eorum, et de omnibus duris quæ locuti sunt contra eum, vers. 14.

Omnia testimonia catholicarum Epistolarum sunt xxiv; nempe, Ex Genesi unum, Ex libro Exodi duo. Ex Psalmis tria. Ex Proverbiis quatuor. Ex Osea propheta duo. Ex Isaia quinque. Ex Matthæo evangelista duo. Ex Joanne evangelista unum. Ex Enoch apocrypho unum. Ex Moyse apocrypho unum.

ARGUMENTUM

Epistolæ catholicæ Jacobi.

Hanc Epistolam scribit Jacobus Judæis illis, e duodecim tribus ubique gentium dispersis, qui crediderant in Dominum nostrum Jesum Christum. Scribit autem doctrinalem Epistolam, in qua de tentationum varietate docet; et quidnam a Deo sit, quidnam vero a proprio hominum corde proficiatur, ostendit. Præterea non verbo tantum, sed et opere fidei specimen præbendum; neque auditores tantum, sed factores legis justificari, declarat. De divitibus quoque præcipit, ne in cœtu ecclesiæ pauperibus præferantur; sed potius increpentur, tanquam fastuosi ac superbi. Tandem, postquam eos qui injuriis afficiuntur, consolatus est atque hortatus, ut longanimes sint usque ad Judicis adventum; ac præterea, ubi de patientia quoque nonnulla docuit, ejusque utilitatem Jobi exemplo monstravit, mox etiam præcipit, ut advocent presbyte-

Ἰωάννου Ἐπιστολὴ πρώτη.

Ἰωάννου εὐαγγελιστοῦ α'. Ὁ Θεὸς φῶς ἐστίν, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἐστίν οὐδεμία.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ αὐτοῦ Ἐπιστολῇ οὐδοπόθεν (37) ῥητοῦ Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστῆς, ὡς ἤδη εἴρηται.

Ἰούδα Ἐπιστολὴ.

Μωϋσέως ἀποκρύφου α'. Ἐπιτιμῆται σοι ὁ Κύριος.

Ἐνὼχ ἀποκρύφου α'. Ἴδου ἦλθεν (38) ὁ Κύριος ἐν ἀγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων καὶ ἐλέγξει πάντας τοὺς ἀσεβεῖς περὶ πάντων τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν λόγων, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ.

Ὅμοῦ πᾶσαι αἱ μαρτυρίαι τῶν καθολικῶν κδ'.

Γενέσεως α'. Ἐξόδου β'. Λευϊτικοῦ β'. Ψαλτμίου γ'. Παροιμιῶν δ'. Ὡσηὲ προφήτου β'. Ἠσαΐου ε'. Ματθαίου εὐαγγελιστοῦ β'. Ἰωάννου εὐαγγελιστοῦ α'. Ἐνὼχ ἀποκρύφου α'. Μωϋσέως ἀποκρύφου α'.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Τῆς καθολικῆς Ἰακώβου Ἐπιστολῆς.

Ταύτην γράφει (39) τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπαρείσιν, καὶ πιστεύουσιν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Γράφει δὲ διδασκαλικὴν Ἐπιστολὴν, διδάσκων περὶ διαφορᾶς πειρασμῶν ποῖος μὲν ἐστὶ ἀπὸ Θεοῦ, ποῖος δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ. Καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεῖ δεικνύναι τὴν πίστιν· καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ δικαιοῦνται (40). Περί τε τῶν πλούσιων παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκρίνωνται τῶν πτωχῶν οἱ πλούσιοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιπλήσσωνται, ὡς ὑπερήφανοι· καὶ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κριτοῦ, καὶ διδάξας (41) περὶ ὑπομονῆς καὶ δεξιᾶς ἐκ τοῦ Ἰωβ τὸ χρηστὸν τῆς ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι (42) τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ σπουδάζειν ἐπιστρέφειν τοὺς πλανηθέντας ἐπὶ τὴν ἀλή-

LAUR. ZACAGNI NOTÆ.

(37) In Cryptoferratensi scribitur οὐδ' ὀπόθεν; sed fortasse legendum οὐδέποτε, quemadmodum supra pag. 480 editum est; quamvis in Regio-Alexandrino codice esset οὐδοπόθεν.

(38) Hunc locum hic mutilum refert Euthalius; nam fusior est in epistolæ contextu.

(39) Argumentum hoc aliter incipit in Regio-Alexandrino codice, et in duobus Vaticanis in quibus ita scribitur, ἐπειδὴ αὐτὸς Ἰακώβος ταύτην γράφει: atque ita etiam legitur in bibliorum editione Complutensi, licet in aliis codd. et in Erasmiana, Aldina atque Stephaniana editionibus aptius incipiat, ταύτην ἐπιστέλλει vel γράφει τοῖς ἀπό, cæt. Quin et in Vaticano cod. n. 367, duplici modo hujus Epistolæ argumentum scribitur; semel quidem, ut in Erasmiana aliisque modo memoratis editionibus, iterum vero juxta Regio-Alex. codicis lectionem. Causa hujus diversitatis inde orta fuisse videtur, quod fortasse aliquam interrogationem tituli loco huic argu-

mento Euthalius præfixerit, puta διὰ Ἰακώβου ἐπιστολὴ καθολικὴ λέγεται, vel quid simile; quam interrogationem, veluti supervacaneam nulla in ipso argumento mutatione facta, librarii rejecerint; nam infra simile quidpiam habetur ante argumentum Epistolæ ad Romanos, ubi interrogans Euthalius: Διὰ τί Παύλου Ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες λέγονται, statim respondet Ἐπειδὴ ταύτας αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος ἰδίᾳ ἐπιστέλλει, cæt. Nos autem rejecta codicis Regio-Alexandrini lectione, aliam, utpote clariorem, tam hic quam in tribus sequentibus Epistolis in quibus eadem varietas reperitur, secuti sumus.

(40) Codex Urbinas, οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δικαιοῦνται, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου περὶ τε.

(41) Vat. cod. n. 367 semel habet καὶ διδάξας ἐκ τοῦ Ἰωβ. Altera vero vice legit ut editum est, solumque pro χρηστὸν habet χρήσιμον.

(42) Idem codex καὶ προσκαλεῖσθαι.

θειαν· εἶναι γὰρ τοῦτου μισθὸν παρὰ τοῦ Κυρίου ἅψουσιν ἁμαρτιῶν· καὶ οὕτως τελειοὶ τὴν Ἐπιστολὴν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

Κεφαλαίων τῆς καθολικῆς Ἰακώβου Ἐπιστολῆς μεθ' ὧν περιέχει μερικῶν ὑποδιαίρέσεων τῶν διὰ κινναβάρως.

Περὶ ὑπομονῆς καὶ πίστεως ἀδιακρίτου, καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης πρὸς πλουσίους.

Ἐν ᾧ περὶ τῆς ἐν ἡμῖν πειράσεως καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς παθῶν, ὅτι οὐ παρὰ Θεοῦ τὸ αἶτιον· εἴ τι γὰρ ἀγαθὸν ἡμῖν, παρ' αὐτοῦ.

Περὶ πραΰτητος καὶ ἀγνείας καὶ πράξεως ἀγαθῆς μεταδοτικῆς ἐπὶ μακαρισμῶ, καὶ περὶ ἐπιστήμης καὶ συμμετρίας λόγου.

Περὶ τῆς πρὸς ἕκαστον ἀγάπης ἀπροσωπολήπτου κατὰ νόμον.

Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἔργων· καὶ οὐκ ἐκ θατέρου ἰδίως, ἀλλ' ἐξ ἀμφοῖν ἅμα διακαιοῦται ἄνθρωπος.

Ὅτι ἡ προπετής καὶ ἄτακτος γλῶσσα θανατοῖ τὸν κεκτημένον, ἥς κρατεῖν ἀνάγκη εἰς εὐφημίαν καὶ δόξαν Θεοῦ.

Ἐν ᾧ περὶ ἀναστροφῆς ἀγαθῆς καὶ ἀμάχου πρὸς ἀλλήλους ἐκ φιλοδοξίας τῆς ἐπὶ σοφίᾳ ἀνθρωπίνῃ.

Περὶ θείας σοφίας (43).

Ὅτι ἐκ ῥαθυμίας καὶ φιληδονίας ἔρις, καὶ ἀκαταστασία, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ἔχθρα γίνεται.

Περὶ μετανοίας πρὸς σωτηρίαν, καὶ περὶ τοῦ μὴ κρίνειν τὸν πλησίον.

Ὅτι οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ἐν Θεῷ τὰ διαθήματα ἀνθρώπου κατευθύνονται.

Ἐν ᾧ περὶ πλεονεξίας πλουσίων καὶ τῆς ἐν κόσμῳ τρυφῆς αὐτῶν, καὶ περὶ δικαιοκρασίας Θεοῦ.

(44) Περὶ μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς παθημάτων, καὶ περὶ ἀληθείας.

Παραινέσεις ἰδικαὶ ἐκάστῳ προσήκουσαι μετὰ πίστεως.

Ὅτι διακονητέον τῇ τοῦ πλησίου σωτηρίᾳ. Στίχοι κα'.

ros ad infirmos, utque studeant ad veritatem eos qui ab ipsa aberrant, revocare, cum hujus rei mercedem Dominus peccatorum remissionem constituerit; atque ita concludit Epistolam.

ELENCHIUS

Capitum catholicæ Jacobi Epistolæ cum particularibus subdivisionibus quas continent, cinnabari exaratis.

I. De tolerantia et fide nihil hæsitante, et de humilitate a divitibus servanda.

i. Ubi de tentatione quæ in nobis est, et de passionibus ex ipsa ortum habentibus, quod nempe earum causa Deus non sit: si quid enim boni faciamus, id totum ab ipso est, *cap. i, 13.*

B II. De mansuetudine et innocentia, deque operibus bonis quibus beatitudinem nobis comparamus, et de scientia atque sermonis modestia, *cap. i, 19.*

III. De charitate qua singulos quosque indiscriminatim secundum legis præcepta complecti debemus, *cap. ii, 1.*

IV. Non ex sola fide, sed ex operibus quoque; et non ex altero seorsim, sed ex utrisque simul hominem justificari, *cap. ii, 14. Cryptofer. incipit vers. 18.*

C V. Præcipientem et incompositam linguam perniciem hominibus afferre, eamque cohibere necessarium esse ad laudem gloriamque Dei, *cap. iii, 1.*

i. In quo de conversatione cum fratribus probe habenda et sine rixis, quæ ex gloriæ cupiditate humanæ sapientiæ insita oriri solent, *ibid. 13.*

ii. De divina sapientia, *ibid. vers. 17.*

iii. Quod ex socordia et voluptatum amore lites, seditiones et inimicitias adversus Deum originem habeant, *cap. iv, 1.*

iv. Denique de pœnitentia ad salutem consequendam necessaria, et de proximi actionibus non judicandis, *cap. iv, 7.*

VI. Quod non per hominem, sed per Deum humani gressus diriguntur, *ibid. 13.*

D i. In quo de avaritia divitum deque ipsorum in hoc mundo deliciis, ac de justo Dei judicio, *cap. v, 1.*

ii. De longanimitate et tolerantia in adversis, ac de veritate, *ibid. 10. In Palatino codice incipit vers. 6.*

iii. Speciales adhortationes fidei pietate replete, ad uniuscujusque statum convenientes, *forte vers. 12.*

iv. Et quod inserviendum est fratribus salutem, *ibid. 19. Versus hujus Elenchi sunt xxv.*

LAUR. ZACAGNI NOTÆ.

(45) Steph. ἐν ᾧ περὶ. OEumenius καὶ περὶ.

(44) Apud OEumenium hinc incipit caput septi-

mum, et ante vocem παραινέσεις ponit ἐν ᾧ, ac si subdivisio esset.

ARGUMENTUM

A

ἙΠΙΣΤΟΛΗΣ

Prioris catholice Petri Epistolæ.

Doctrinalem hanc Epistolam scribit ipse Petrus Judæis illis, ubique gentium dispersis, qui Christo nomen dederant: nam cum recens ex Judæis Christiani facti essent, ipsos in fide confirmat. Et primum quidem ostendit, fidem in Christum et redemptionem quæ per ejusdem Christi sanguinem facienda erat, a prophetis indicatam antea fuisse, et tam ipsis quam gentibus annuntiata fuisse omnia in quæ desiderant angeli prospicere. Deinde ubi suavit, ut digne ad eum qui ipsos vocavit, convertantur, hortatur etiam, ut regibus honorem deferant. Mulieribus insuper eorumque viris, ut concordēs sint præcipit; et ubi nonnulla de moribus monuit, salutis et resurrectionis gratiam quam per Evangelii præconium sortiti sumus, inferis quoque a Domino communicatam fuisse significat; ut qui jam mortui fuerant, resurgerent et judicarentur quidem in corpore, in resurrectionis vero gratia permanerent. Præterea finem universi tandem appropinquasse, ideoque omnes paratos esse debere dicit, tanquam Judici rationem gestorum suorum reddituros: atque ita concludit Epistolam.

CAPITA

Prioris Epistolæ Petri.

I. De regeneratione in Christo et in mundi adversis tolerantia, deque salutari fide quæ prænuntiata est a prophetis.

II. De spe, sanctificatione et de constanti vitæ ratione quæ Dei adoptioni respondeat, *cap. i, 13.*

III. De vita quæ Dei adoptivos deceat, in Christo instituenda ad gloriam Dei, et ad eorum quoque utilitatem qui ab ejus fide sunt alieni, *cap. ii, 1.*

IV. De obedientia sæculi potestatibus præstanda, et de fraterno amore divinoque cultu, *cap. ii, 13.*

1. Ubi de servorum subjectione et in calamitatibus patientia propter Christum, *cap. ii, 18.*

LAUR. ZACAGNI NOTÆ.

(45) Hoc argumentum in codicibus Regio-Alexandrino, Cryptoferratensi, Lolliniano et Vaticano n. 363, ita incipit, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος αὐτός, cæc. At in Vaticano altero codice his scribitur; semel quidem, ut in codice Regio-Alexandrino, iterum vero, ut in Bibliorum editione Complutensi. Aliter etiam hoc argumentum orditur in Erasmiana, Aldina et Stephaniana Novi Testamenti editione, licet a memoratis codicibus in sensu nil differant. Nos autem eam lectionem secuti sumus, quæ apud Œcumenium habetur, cum ad Regio-Alexandrini et aliorum Vaticanæ bibliothecæ codicum lectionem accederet. De hujus varietatis causa, vide quæ supra notavimus ad argumentum Epistolæ Jacobi apostoli.

(46) Pronomen αὐτός deest in Cryptof. et Vat. n. 363; at in Urbinate est αὐτοῖς.

(47) In Urbinate, Lolliniano et Vaticano n. 367, prima vice est διότι γάρ.

(48) In Complutensi bibliorum editione, in codd.

Eis τὴν Πέτρου πρώτην Ἐπιστολήν.

(45) Ταύτην ὁ Πέτρος αὐτός (46) τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ οὖσιν Ἰουδαίοις καὶ γενομένοις Χριστιανοῖς, γράφει τὴν Ἐπιστολήν διδασκαλικήν. Ἐπειδὴ (47) γὰρ ἀπὸ Ἰουδαίων ἐπίστευσαν, ἐπιστηρίζει αὐτούς. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξηγεῖται καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ εἰς τὸν Χριστὸν πίστις ἀπὸ τῶν προφητῶν κατηγγέλη, καὶ δι' αὐτῶν ἐμηνύθη ἡ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις (48), καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύβαι. Εἴτα συμβουλεύσας ἀξίως τοῦ καλέσαντος ἀναστρέψασθαι, προτρέπει καὶ βασιλέας τιμᾶν· γυναιξί τε καὶ ἀνδράσιν ὁμοφροσύνην παραγγέλλει (49), καὶ εἰς τὰ ἥθη παραινέσας ὀλίγα, σημαίνει ὅτι καὶ εἰς τὸν ἄδην γέγονε (50) παρὰ τοῦ Κυρίου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας καὶ ἀναστάσεως, ἵνα καὶ οἱ προαποθανόντες ἀναστῶσι (51) καὶ κριθῶσι μὲν ἐν τῷ σώματι, τῇ δὲ χάριτι τῆς ἀναστάσεως (52) διαμείνωσι. Καὶ ὅτι τὸ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικεν (53), καὶ ὀφείλουσι πάντες ἔτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδιδόντες (54) τῷ Κριτῇ· καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν Ἐπιστολήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Πέτρου Ἐπιστολῆς πρώτης.

Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀναγεννήσεως, καὶ περὶ ὑπομονῆς πειρασμῶν, καὶ περὶ σωτηριώδους πίστεως προκατηγγελημένης ὑπὸ τῶν προφητῶν.

Περὶ ἐλπίδος, καὶ ἁγιασμοῦ τῆς τε ὀφειλομένης ἐπὶ τῇ υἱοθεσίᾳ ἀσφαλοῦς ἀναστροφῆς.

Περὶ τοῦ ἐπαξίως τῆς υἱοθεσίας ζῆν ἐν Χριστῷ πρὸς ὠφέλειαν καὶ τῶν ἐξωθεν, εἰς δόξαν Θεοῦ.

Περὶ τῆς πρὸς ἄρχοντας ὑποταγῆς, καὶ φιλαδελφίας καὶ θεοσεβείας.

Ἐν ᾧ περὶ δούλων ὑποταγῆς, καὶ ἀνεξικάκου ὑπομονῆς διὰ Χριστόν.

Urbinate, Lolliniano et Vaticano num. 367, prima vice ἀπολύτρωσις.

(49) Vaticanus n. 363, Cryptof. et aliter Vaticanus secunda vice habent καταγγέλλει.

(50) In cod. Regio-Alex. deest γέγονε. At male in Urbinate et in Vat. n. 363, legitur, ὅτι εἰς τοῦτο γέγονε. Ita et Lolliniano et Vatic. n. 367, prima vice. Male etiam in Complutensi bibliorum editione, et apud Œcumenium, ὅτι καὶ εἰς τὸν ἄδην τοῦτο γέγονε.

(51) In Urbinate et Lolliniano est, ἀναστῶσι μὲν, καὶ κριθῶσι ἐν τῷ σώματι. In Cryptof. et Vat. n. 363, ἀναστῶσι καὶ κριθῶσι μὲν τῷ σώματι. Utamque lectionem exhibet alter Vaticanus.

(52) Male Urbinas, τῆς δυνάμεως.

(53) Item etiam Vat. n. 363. alii omnes, ἤγγισεν.

(54) Vat. cod. n. 363. ἀποδόντες. Erasmus, Aldus et Stephanus ἀποδώσκοντες.

Περὶ ὑπακοῆς γυναικῶν, καὶ ὁμονοίας τῆς πρὸς Α τοὺς ἄνδρας καὶ σωτηρίας τῆς ἐν πνεύματι, εἰς τύπον Σάρρας.

Περὶ τῆς ἀνδρῶν πρὸς γυναῖκας συμπεριφορᾶς.

Περὶ τῆς πρὸς ἅπαντας ἐπεικοῦς ἀνεξικακίας, ἥς τύπος ἡ ἐπὶ Νῶε τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία· ἐφ' ἡμᾶς δὲ ἡ διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ συμπάθεια.

Περὶ ἀποθέσεως φαύλων πράξεων, καὶ ἐπαναλήψεως τῶν ἐν πνεύματι καρπῶν κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν χαρισμάτων

Ὅτι κοινωνία τῇ πρὸς Χριστὸν κρατεῖν χρή τῶν φυσικῶν παθῶν, ἐλπιδί τε τῇ εἰς αὐτὸν φέρειν τὰς παρ' ἐτέρων βλάβας.

Παραίνεσις πρεσβυτέροις περὶ ἐπισκοπῆς τοῦ ποι- Β μνίου.

Ἐν ᾧ περὶ κοινῆς πάντων πρὸς ἕναστον ταπεινοφροσύνης εἰς νίκην τὴν κατὰ τοῦ διαβόλου.

Εὐχὴ ὑπὲρ τελειώσεως τῶν πιστευόντων. Στίχοι κε'.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Πέτρου β' Ἐπιστολῆς.

Ταύτην πάλιν (55) αὐτὸς ὁ Πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πιστεύουσιν· ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ ὑπόμνησις τῶν πρώτων. Εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτοῦ ἔσεσθαι τὴν ἀνά- λυσιν τοῦ σώματος, ἐσπούδασεν πάντας ὑπομνήσαι περὶ ὧν ὑποκατηχήθησαν τὴν διδασκαλίαν (56). Καὶ C πρῶτον μὲν περὶ τῆς πίστεως ἐξηγεῖται, δεικνὺς ἀπὸ τῶν προφητῶν αὐτὴν εὐηγγελίσθαι, καὶ ὅτι αἱ προφητεῖαι αἱ περὶ τοῦ Σωτῆρος, οὐκ εἰσὶν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ παρὰ Θεοῦ ἐλαλήθησαν. Ἐπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὡσπερ καὶ τῶν παραβάτων ἀγγέλων γέγονε. Προμηνύει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι, ἐν αἷς ἐμπαίχεται περιπατήσουσιν καὶ θελήσουσιν ἀπατᾶν τινας, λέγοντες, μάτην λέγεσθαι παρ' ἡμῶν τὴν παρουσίαν τοῦ Σωτῆρος, διὰ τὸ αἰεὶ λέγεσθαι, καὶ μήπω παραγενέσθαι. Ἀπὸ τούτων οὖν καὶ μάλιστα ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διδάσκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις· πάντα γὰρ τὸν χρόνον μηδὲν εἶναι ἐνώπιον Κυρίου, διὰ τὸ εἶναι καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη· εἶναι (57) καὶ τὰ χίλια ἔτη ὡς ἡμέραν D μίαν. Ἐσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν Κυρίου διαβεβαιούται, καὶ ἀποδείκνυσιν, καὶ ἐντέλλεται ἐτοίμους τε εἶναι πάντας εἰς αὐτὴν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀπατᾶν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου γραφέντα, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτὰ, διὰ τὸ καὶ πάσας τὰς θείας Γραφὰς διαβάλλειν αὐτούς. Ὑπομνήσας οὖν καὶ διδάξας πάντας προειδέναι τὰ πράγματα, παρ-

II. De obedientia mulierum et concordia cum eorum viris, et de salute spirituali ad similitudinem Sarrae, cap. III, 1.

III. De comitate atque facilitate, qua viri mulieres complecti debent, *ibid.* 7.

IV. De perversis fratrum moribus mansuete tolerandis, ejus rei typus est Dei benignitas erga Noe, et in nos Christi misericordia per baptismum, *ibid.* 15, ab illis verbis, *Parati*, cæli.

V. Quod a malis operibus cessare, et spirituales virtutum fructus iterum juxta donorum diversitatem edere debeamus, cap. IV, 1.

VI. Quod communione cum Christo, naturæ passionibus vincere, et illata ab aliis damna firma in eundem spe ferre oporteat, cap. IV, 12.

VII. Hortatio ad presbyteros de cura gregis, cap. V, 1.

I. Ubi quod omnes humili atque demisso animo erga unumquemque esse debeant, ad victoriam adversus diabolum obtinendam, *ibid.* 6.

VIII. Precatio ad Deum pro fidelium perfectione, cap. V, 9. Versus hujus elenchi sunt xxv.

ARGUMENTUM

Secundæ Petri Epistolæ.

Hanc iterum idem Petrus iis qui jam crediderant epistolam scribit, qua in eorum memoriam tradita prius ipsis fidei præcepta reducit. Cum enim sciret fore ut brevi e vita discederet, omnes de doctrina admonere studuit qua instructi fuerant. Et primum quidem de fide tractat, ostendens ipsam a prophetis annuntiatam fuisse, et prophetias quæ de Salvatore loquuntur, non esse humanas, sed Deo inspirante prolatas. Deinde præcipit ne seductores attendant, dicens talem ipsorum perditionem fore, qualis et transgressorum angelorum fuit. Prænuntiat autem in epistola, fore ut dies veniant quibus illusores vagabunt, nonnullosque seducere tentabunt, dicentes, in vanum a nobis prædicari futurum Salvatoris adventum, eo quod semper præsto esse dicatur et nondum advenerit. Hos igitur maxime cavere præcipit, docens non esse negligenter transigenda tempora, cum omne tempus nihil sit coram Deo, propterea quod unus dies coram ipso sit tanquam mille anni, et mille anni tanquam dies unus. Confirmat autem atque declarat brevi futuram diem Domini, præcipitque ut omnes ad ipsam operibus bonis parati sint, et ut amplectantur ea quæ ab apostolo Paulo scripta sunt, nec eos attendant qui illa calumniantur, eo quod omnes quoque divinas Scripturas calumnientur. Ubi itaque admonuit, docuitque omnes futura prospicere, hortatur deni-

LAUR. ZACAGNI NOTÆ.

(55) In codice Regio-Alexandrino, Urbinate et duobus Vaticanis est, ἐπειδὴ καὶ ταύτην πάλιν· nos tamen secuti sumus Complutensem, Erasmianam, Aldinam et Stephanianam editiones, ea ratione freti quam supra adduximus in notis ad argumen-

tum Epistolæ Jacobi apostoli.

(56) Œcumenius, τῆς διδασκαλίας· aliter omnes Vaticani.

(57) Verbum εἶναι hic non repetit Œcumenius, nec Stephanus, nec Erasmus.

que, ut a fidei proposito non excidant: atque ita A
concludit epistolam.

CAPITA

Secundæ Epistolæ Petri.

I. De vocatione per fidem, bonis operibus et futurorum spe bonorum confirmata.

II. Admonitio ne traditæ ipsis doctrinæ post suum obitum obliviscantur, et quomodo in monte Thabor Dei de Christo vocem audiverit, *cap. i, 10.*

III. Prædictio fraudulentæ hæreticorum ortus, et impietatis ac futuri eorumdem supplicii, *cap. ii, 1.*

IV. Repetitio de hæreticorum pravitate, *cap. iii, 3. In Palat. vers. 1.*

1. Ubi dicitur Christam ex improvise venturum in consummatione hujus sæculi, ideoque oportere ut omni virtute instructi sint, *cap. iii, 10. In Vatic. n. 363, cap. iii, 11. Versus hujus elenchi sunt x.*

ARGUMENTUM

Joannis Epistolæ primæ.

Idem Joannes qui Evangelium scripsit, hanc quoque epistolam exaravit, ut admoneret illos qui jam in Dominum crediderant. Et primum quidem sicut in Evangelio, ita et in hac epistola theologicæ tractat de Verbo, ostendens ipsum semper in Deo esse, docensque Patrem esse lucem, ut hoc etiam pacto splendoris instar, Verbum ex ipso esse cognoscamus. Theologicæ autem explicat, non recens esse quod nobis revelatum est mysterium; sed ipsum quidem ab initio semperque fuisse, nunc autem per Dominum qui vita æterna et Deus verus est, manifestatum fuisse. Porro hanc adventus ac manifestationis ipsius causam esse dicit, ut everterentur opera diaboli, nos a morte liberaremur et cognosceremus Patrem, et ipsum ejus Filium Dominum nostrum Jesum Christum. Scribit ergo ad cujuscunque ætatis homines, ad pueros, ad adolescentes, ad senes, Deum quidem notum jam esse factum, diabolicam vero potestatem, abolita morte tandem superatam fuisse asserens. Deinde tota postmodum epistola de dilectione et charitate agit, jubens ut invicem alter alterum diligat; idque a nobis faciendum esse demonstrat, quoniam et Christus dilexit nos. Tractat itaque de diversitate inter timorem et dilectionem, et inter filios Dei ac filios diaboli; præterea de peccato quod ad mortem est, deque eo quod non est ad mortem; quin et de diversitate

αινεῖ μὴ ἐκπίπτειν τοῦ σκοποῦ τῆς πίστεως καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Πέτρου Ἐπιστολῆς β'.

Περὶ κλήσεως τῆς ἐν πίστει, ἔργοις βεβαιουμένης τοῖς τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐλπίδος (58) τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

Παραγγελία εἰς ὑπόμνησιν τῆς διδασκαλίας μετὰ τὴν ἀνάλυσιν αὐτοῦ, καὶ ὅπως ἐν ὕρει Θαβὼρ τῆς τοῦ Θεοῦ περὶ Χριστοῦ (59) ἐπήκουσε φωνῆς.

Πρόβησις ἀπατηλῆς ἐπαναστάσεως αἰρετικῶν, ἀσεβείας τε αὐτῶν, καὶ μελλούσης κολάσεως.

Ἐπανάληψις περὶ κακίας ἀνθρώπων αἰρετικῶν.

Ἐν ᾧ ὅτι αἰφνιδίως ἥξει Χριστὸς ἐπὶ συντελείᾳ τοῦδε τοῦ αἰῶνος, ὥστε δεῖν εὐτρεπίζεσθαι πάσῃ ἀρετῇ. Στίχοι ι'.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Ἰωάννου πρώτης Ἐπιστολῆς.

Ταύτην αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ τὸ Εὐαγγέλιον γράψας, ἐπιστέλλει, (60) ὑπομιμνήσκων τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς τὸν Κύριον. Καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, οὕτως καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ θεολογεῖ περὶ τοῦ Λόγου, ἀποδεικνύς αὐτὸν ἀεὶ εἶναι ἐν τῷ Θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν Πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γινώμεν, τὸν Λόγον, ὡς ἀπαύχασμα, ἐξ αὐτοῦ εἶναι. Θεολογῶν δὲ ἐξηγεῖται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον· ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς μὲν καὶ ἀεὶ τυγχάνειν αὐτόν· νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ Κυρίῳ, ὅστις ἐστὶ ζωὴ αἰώνιος καὶ Θεὸς ἀληθινός. Καὶ τὸ αἴτιον δὲ τῆς τούτου παρουσίας καὶ ἐπιφανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι τοῦτο ἐπὶ τῷ καταλῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Γράφει γοῦν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι μὲν Θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται, καταργηθέντος τοῦ θανάτου. Εἶτα λοιπὸν δι' ὅλης τῆς ἐπιστολῆς περὶ ἀγάπης διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, καὶ ἀποδεικνύς ὅτι δεῖ ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς (61). Ἐξηγεῖται οὖν περὶ διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων Θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ περὶ ἁμαρτίας θανατικῆς (62), καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ διαφορᾶς πνευμάτων· καὶ λοιπὸν διαιρεῖ ποῖον μὲν

LAUR. ZACAGNII NOTÆ.

(58) Stephani editio, καὶ ἐλπίδι. Cryptof. codex, ἐλπίδι sine καί.

(59) Stephani editio habet, τῆς τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ Υἱοῦ. Ita et Cryptofer. codex.

(60) In omnibus quos contulimus, Vaticanæ bibliothecæ codicibus legitur: Ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ τὸ Εὐαγγέλιον γράψας, αὐτὸς καὶ ταύτην ἐπιστέλλει. Ita et in Bibliorum editione Complutensi et Aldina. Nos autem OEcumenii et aliorum lectionem

secuti sumus. Vide quæ supra notavimus ad argumentum Epistolæ Jacobi apostoli.

(61) Apud Stephanum et Erasmum legitur, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. Ita et Cryptofer., Urbinas, Lollinianus et Vaticanus n. 363.

(62) Vaticanus num. 363: καὶ περὶ ποίας ἁμαρτίας θανατικῆς. Mox verba, καὶ μὴ θανατικῆς, desunt in Regio-Alexandrino et Urbinate.

πνεῦμα ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, ποῖον δὲ τῆς πλάνης· καὶ ποτὲ μὲν γινωσκόμεθα τέκνα Θεοῦ, ποτὲ δὲ τοῦ διαβόλου· καὶ περὶ ποίας ἀμαρτίας ὀφείλομεν εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἀμαρτανόντων, καὶ περὶ ποίας οὐ δεῖ εὐχεσθαι· καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς κλήσεως, οὐδὲ δύναται λέγεσθαι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὴν ἐνότητα δὲ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα δείκνυσιν, καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱόν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει. Διακρίνει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, λέγων καὶ τοῦτο ἴδιον τοῦ Ἀντιχρίστου εἶναι, τὸ λέγειν μὴ εἶναι τὸν Υἱόν, αὐτὸν τὸν Χριστόν, ἵνα, ἥ δῆλον ὅτι, ὡς μὴ ὄντος ἐκείνου, ἑαυτὸν εἴπῃ εἶναι ὁ ψεύστης. Παραινεῖ δὲ δι' ὅλης τῆς ἐπιστολῆς μὴ ἀθυμεῖν τοὺς πιστεύοντας τῷ Κυρίῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ· ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι τὸ μῖσος τοῦ κόσμου δείκνυσιν τοὺς πιστεύσαντας μεταβεβηκέναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν τῆς οὐρανίου πολιτείας. Καὶ ἐν τῷ τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς πάλιν ὑπομιμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ζωὴ αἰώνιος ἐστὶ, καὶ Θεὸς ἀληθινός, καὶ ἵνα τούτῳ δουλεύωμεν καὶ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Ἰωάννου πρώτης Ἐπιστολῆς.

Εὐαγγελικὴ θεολογία περὶ Χριστοῦ.

Ἐν ᾧ περὶ ἐξομολογήσεως, καὶ προσοχῆς εἰς τὸ μὴ ἀμαρτάνειν.

Ὅτι ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τὴν γνῶσιν βεβαιῶι.

Περὶ ἀγάπης, ἥς ἄνευ ἀσέβεια.

Ἐν ᾧ παραίνεσις περὶ χάριτος ἐκάστου καθ' ἑλικίαν, καὶ περὶ ἀποτροπῆς τῆς πρὸς τὸν κόσμον ἀγάπης.

Περὶ ψευδαδελφῶν ἀρνησιθέων, καὶ ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν εὐσέβεια, πατρὸς ὁμολογία· ἡ γὰρ τοῦ Πατρὸς δοξολογία, τοῦ Υἱοῦ ἐστὶν θεολογία.

Ἐν ᾧ περὶ θείου καὶ πνευματικοῦ χαρίσματος ἐν ἁγιασμῷ ἐπ' ἐλπίδι εἰς γνῶσιν Θεοῦ.

Ὅτι πᾶς ὁ ἐν Χριστῷ, ἐκτὸς ἀμαρτίας· ὁ γὰρ ἀμαρτάνων ἐστὶ τοῦ διαβόλου.

Περὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν πλησίον, καὶ διαθέσεως μεταδοτικῆς.

Ἐν ᾧ περὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, τῆς ἐν πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Περὶ διακρίσεως πνευμάτων ἐφ' ὁμολογίᾳ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως.

Περὶ φιλαδελφίας εἰς θεοσέβειαν.

Περὶ θεολογίας Υἱοῦ ἐν δόξῃ Πατρὸς, καὶ περὶ νίκης τῆς κατὰ τοῦ Πονηροῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν.

Περὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἀμαρτάνοντος ἀδελφοῦ διὰ προσευχῆς, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν.

A spirituum disserit, distinguens postea quis spiritus ex Deo sit, et quis spiritus erroris, et quomodo interdum cognoscimur esse filii Dei, interdum vero filii diaboli; et cum pro peccatoribus Deum oramus, de quo peccato precari debeamus, et de quo non: denique eum qui proximum non diligit, indignum filii Dei nomine esse ait, nec posse dici Christi esse. Ostendit insuper Filium cum Patre unum esse, et eum qui Filium negat, neque ipsum Patrem agnoscere. Scite etiam in hac epistola id proprium Antichristi esse ait, ut ipsum Jesum Christum non esse Filium asserat, quo mendax ille se ipsum Dei Filium esse dicat, cum Christus non sit. Ceterum per totam epistolam fideles hortatur ne contristentur, si odio habeantur in mundo; sed gaudeant potius, quoniam odium mundi fideles e terra migrasse et in cœlis conversari denotat. In fine etiam epistolæ rursus admonet, dicens, Dei Filium æternam vitam esse Deumque verum, ideoque ipsi serviendum, et a simulacrorum cultu nobis esse cavendum.

CAPITA

Epistolæ primæ Joannis.

I. Evangelica theologia de Christo.

i. In quo etiam agitur de confessione peccatorum, et de cura a nobis adhibenda ne peccemus, cap. i, 8.

ii. Et quod præceptorum observatio Dei cognitionem adauget, cap. ii, 5. In Palat. cap. ii, 4.

C II. De charitate cujus expers est impietas, cap. ii, 7.

i. Ubi de gratia singulis quibusque secundum diversas ætates a Deo impertita, et quod mundi amorem effugere debeamus, cap. ii, 12.

III. De falsis fratribus qui Deum negant, et quod qui pie de Christo sentit, Patrem quoque confiteatur; nam qui Patrem glorificat, Filii quoque divinitatem agnoscit, cap. ii, 18.

i. Ubi de divini Spiritus dono ad sanctificationem nostram, cum spe perveniendi ad cognitionem Dei, ibid. 26.

ii. Et quod omnis qui manet in Christo, expers est peccati: qui enim peccat, ex diabolo est, cap. iii, 4.

D IV. De charitate erga proximum et de eleemosyna largienda, cap. iii, 10, in illis verbis, *Omnis qui non est, cæc.*

i. Ubi quod de recta in Christum fide consilii nobis esse debeamus, cap. iii, 21.

ii. De discernendis spiritibus per confessionem incarnationis Dominicæ, cap. iv, 1.

V. De fraterna charitate ad pietatem in Deum nobis conciliandam necessaria, cap. iv, 7.

VI. De Filii divinitate in Patris gloria, et de victoria adversus Malignum per fidem Jesu Christi ad vitam æternam consequendam, cap. iv, 11.

VII. De ope fratri peccanti per orationem ferenda, et de non peccando, cap. v, 16.

1. Ubi etiam quod a cultu dæmonum cavere debeamus, *ibid.* 21. Versus hujus elenchi sunt xxiii.

ARGUMENTUM

Epistolæ secundæ Joannis.

Hanc tanquam senior scribit Dominæ et filiis ejus. Occasio vero scribendæ epistolæ fuit hæc. Cum videret ejus filios sedulam Christianæ fidei operam dare, multosque seductores circumire, ac dicere, Christum in carne non advenisse, scribit epistolam, in qua primum quidem commendat ejus filios, quod recte ambulent in fide: deinde docens, non esse recens mysterium quod nobis revelatum est, hortatur eos iterum ad charitatem, et ut permaneant in doctrina quæ ipsis tradita fuerat: denique docet eum esse Antichristum, qui dicit Christum in carne non advenisse. Præcipit autem ne quis hujusmodi homines in domum suscipiat, neque ipsis dicat Ave, atque ita concludit epistolam.

CAPITA

Secundæ Epistolæ Joannis.

I. Post præmium, *vers.* 1, agit de vitæ integritate in dilectione Dei, per veram fidem immutabili, *vers.* 4.

I. In quo ait propter peccatum non oportere hæreticum in domum inducere aut salutare, *vers.* 10.

II. Promissio sui uti sperat adventus ad eorum utilitatem, *vers.* 12. Versus hujus elenchi sunt v.

ARGUMENTUM

Epistolæ tertiæ Joannis.

In epistola hac de hospitalitate agitur: et primum quidem commendat Gaium, de ejus hospitalitate egregium ab omnibus testimonium ferebatur, eumque adhortatur, ut in proposito manens, fratres deducere humaniterque excipere pergat; et rursus ipsius oblationes commendans, Diotrephen accusat, quod nec ipse daret quidquam pauperibus, nec alios dare sineret, multaque insuper adversus ipsum deblateraret. Hujusmodi autem homines alienos esse a veritate, Deumque ignorare ait. Demetrium vero commendat Gaio, optimum de illo testimonium perhibens.

CAPITA

Epistolæ tertiæ Joannis.

I. Precatio ad Deum pro Gaii perfectione, et congratulatio de testimonio sibi reddito de ejus hospitalitate erga fratres peregre agentes, propter Christum.

I. Ubi de Diotrophis pravitate atque odio adversus fratres, *vers.* 9.

LAUR. ZACAGNI NOTÆ.

(63) Complutensis ὡς πρεσβύτερος, astipulante Œcumenio, et duobus Vat. codd.

(64) Vatic. n. 367, στίχοι τ'. Sed hanc epistolam cum sequenti, centum versus non continere, testis

Ἐν ᾧ περὶ ἀποχῆς δαιμονικοῦ σεβάσματος. Στίχοι κγ'.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Ἰωάννου δευτέρας Ἐπιστολῆς.

Ταύτην ὁ πρεσβύτερος (63) γράφει Κυρία καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς· ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη· Ὅρων τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους περιερχομένους, καὶ λέγοντας μὴ εἶναι τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν σαρκί, γράφει τὴν ἐπιστολήν· καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῆς τὰ τέκνα καλῶς περιπατοῦντα· εἶτα διδάσκων μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν περὶ ἀγάπης, καὶ ἵνα μένωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς· καὶ λοιπὸν διδάσκει Ἀντίχριστον εἶναι τὸν λέγοντα μὴ ἐν σαρκί ἐληλυθέναι τὸν Χριστόν. Παραγγέλλει δὲ ὥστε τοὺς τοιοῦτους μὴ δέχεσθαι τινὰς εἰς οἰκίαν, μηδὲ λέγειν τοῖς τοιοῦτοις Χαίρειν, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Ἰωάννου δευτέρας Ἐπιστολῆς.

Μετὰ τὸ προοίμιον, περὶ ὀρθοῦ βίου ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ διὰ πίστεως εὐσεβοῦς ἀμεταθέτου.

Ἐν ᾧ ὅτι οὐ δεῖ αἰρετικὸν ἐνοικίζειν, ἢ χαιρετίζειν ἐφ' ἁμαρτίαν.

Ἐπαγγελία παρουσίας αὐτοῦ ἐπ' ἐλπίδι πρὸς ὠφέλειαν. Στίχοι ε' (64).

C

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Τῆς Ἰωάννου τρίτης Ἐπιστολῆς.

Ἔστιν ἡ ἐπιστολή περὶ φιλοξενίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν Γάϊον μαρτυρούμενον παρὰ πάντων ἐπὶ φιλοξενίᾳ, καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προπέμπειν, καὶ δεξιούσθαι τοὺς ἀδελφούς· πάλιν τε αὐτοῦ τὴν προσφορὰν ἀποδέχεται. Αἰτιᾶται δὲ Διοτρεφῇ, ὥς μήτε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. Τοὺς δὲ τοιαύτους λέγει ἄλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μὴ εἰδέναι τὸν Θεόν. Δημήτριον δὲ συνίστησι, μαρτυρῶν αὐτῷ τὰ κάλλιστα.

D

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Ἰωάννου τρίτης Ἐπιστολῆς

Εὐχὴ ὑπὲρ τελειώσεως, καὶ εὐχαριστίας (65) ἐφ' ὁμολογίᾳ φιλοξενίας τῶν ἀδελφῶν διὰ Χριστοῦ.

Ἐν ᾧ περὶ Διοτρεφοῦς φαυλότητος καὶ μισαδελφίας.

est Origenes apud Eusebium, *Hist. eccl.* lib. vi, cap. 25.

(65) Œcumenius habet, καὶ εὐχαριστία, quæ lectio mihi videtur esse melior.

Περὶ Δημητρίου, ᾧ μαρτυρεῖ τὰ κάλλιστα.

Περὶ ἀφίξεως αὐτοῦ πρὸς αὐτοὺς ἐν τάχει ἐπ' ὤψελείᾳ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Τῆς Ἰούδα Ἐπιστολῆς.

Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν γράφει τοῖς ἤδη πιστεύ-
σασιν. Ἡ δὲ πρόφασις αὕτη· Παραιρεσθέντων (66)
τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν ἁμαρ-
τίαν, καὶ ἀρνούμενων τὸν Κύριον, ἀνάγκην ἔσχεν
γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. Καὶ πρῶ-
τον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἐμμέ-
νειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. Ἐπειτα ἀποκη-
ρύττει τοὺς τοιούτους ὡς πλάνους, καὶ παραγγέλλει
μηδεμίαν αὐτοὺς ἔχειν κοινωνίαν πρὸς τοὺς τοιού-
τους, εἰδότες ὅτι οὐκ ἄρκει τὸ κληθῆναι μόνον, ἐάν
μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν τῆς κλήσεως. Καὶ γὰρ
καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου ὁ Κύ-
ριος, μὴ ἐμμεῖναντα τῇ πίστει, ἀπώλεσεν· καὶ ἀγγέ-
λων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφεί-
σατο. Δεῖ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν· καὶ γὰρ
καὶ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος οὐχ ὑπήνεγκεν βλασφη-
μίαν τοῦ διαβόλου· ἔσεσθαι γοῦν τὴν ἀπώλειαν αὐ-
τῶν ὡς Σοδόμων διδάσκει. Εἴτα παραινεῖ εἰς τὰ ἔθνη,
καὶ ἐπευξάμενος αὐτοῖς βεβαιότητα τῆς πίστεως
παρὰ τοῦ Κυρίου, τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν. Αὕτη ἡ
πρόφασις (67) τῆς Ἐπιστολῆς Ἰούδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Τῆς Ἰούδα Ἐπιστολῆς.

Περὶ προσοχῆς τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως διὰ τὴν
ἐπανάστασιν τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀσελγῶν ἀνδρῶν.

Ἐν ᾧ περὶ μελλούσης αὐτῶν κολάσεως καθ'
ὁμοίωσιν τῶν πάλαι ἁμαρτημάτων καὶ πονη-
ριῶν (68).

Ταλανισμὸς αὐτῶν ἐπὶ τῇ πλάνῃ, καὶ δυσσεbeία,
καὶ ἀσελγείᾳ, καὶ βλασφημίᾳ, καὶ ἐπιπλάστῳ ὑπο-
κρίσει τῆς εἰς ἀπάτην δωροδοκίας (69).

Περὶ (70) ἀσφαλείας αὐτῶν ἐπὶ τῇ πίστει, συμπα-
θείας τε καὶ φειδοῦς εἰς τὸν πλησίον, ἐπὶ σωτηρίαν
ἐν ἁγιασμῷ.

Εὐχὴ ὑπὲρ αὐτῶν εἰς ἁγιασμόν, καὶ παρρησία
καθ' ἃ σὺν δοξολογίᾳ Χριστοῦ. Στίχοι ια'.

LAUR. ZACAGNII NOTÆ.

(66) Œcumenius, παρελθόντων.

(67) Verba ista desiderantur in editionibus Com-
plutensi, Erasmiāna, Aldina et Stephaniana, et in
cod. Vatic. num. 367.

(68) Stephani editio, τῶν πάλαι ἁμαρτωλῶν τε καὶ
πονηρῶν. Apud Œcumenium vero, τῶν πάλαι ἁμαρ-
τησάντων καὶ πονηρῶν.

A II. De Demetrio, de quo egregium testimonium
perhibet, vers. 12.

III. De suo ad ipsos adventu quam primum futu-
ro, ad eorum utilitatem, vers. 14. In Palat.
vers. 13.

ARGUMENTUM

Epistolæ Judæ.

Hanc epistolam scribit his, qui jam in Christum
crediderant. Occasio autem scribendæ epistolæ fuit
hæc. Cum nonnulli subdole ingressi in Ecclesiam,
indifferentem quamdam rem esse peccatum dice-
rent, Dominumque negarent, necesse fuit, ut ipse
litteris suis fratres confirmaret. Et primum quidem
hortatur eos, ut constanter perseverent in fide sibi
tradita. Deinde ejusmodi homines seductores esse
denuntiat, ac præcipit ut nullam cum ipsis commu-
nionem habeant, gnari satis non esse, ut duntaxat
vocati sint, nisi etiam dignam vocatione vitam agant:
nam et priorem populum, postquam ex Ægypto
eduxerat, cum non perseverasset in fide, Dominus
perdidit, et nec angelis ipsis suam ultra conditio-
nem sese efferentibus pepercit. Oportere itaque ait
ab hujuscemodi hominibus discedere: nam et Mi-
chael archangelus diaboli blasphemiam nequaquam
sustinuit; futuramque docet ipsorum perditionem,
sicut et Sodomorum fuit. Deinde quædam morum
præcepta tradens, precatusque ipsis fidei firmitatem
a Domino, concludit epistolam. Hæc Judæ occasio
fuit Epistolæ scribendæ.

C

CAPITA

Epistolæ Judæ.

I. De Christiana fide sedulo custodienda propter
impiorum et lascivorum hominum adventum.

I. In quo de futuro eorundem supplicio ad illius
similitudinem, quod antiquorum peccatis ac pravi-
tatibus illatum est, vers. 5.

II. Denuntiatio calamitatum quæ propter erro-
rem, impietatem, lasciviam, blasphemiam et hypo-
crisim ad decipiendum compositam, munerum re-
cipiendorum causa eisdem impiis eventuræ sunt,
vers. 11.

III. De constanti eorum fide ad quos scribit, quod-
que compatiendum et parcendum sit proximis no-
stris, ut salutem quæ in sanctimonia consistit, conse-
quamur, vers. 20.

IV. Preces ad Deum pro eisdem, ut sancti flant,
et ea de re fiducia cum Christi glorificatione, vers.
24. In Palat. 20. Versus hujus elenchi sunt xi.

(69) Œcum. τῇ εἰς ἀπάτην δωροδοκίᾳ· sed in
nostro codice hic est δωροδοκία· ad marginem vero
textus ubi capitum summaria iterum ascribuntur,
δωροδοκίας legitur.

(70) Ex duobus istis capitibus unum conficit per-
peram Œcumenius.

Septem catholicæ Epistolæ versus habent **κxlvj**. A

Omnes autem versus hujus cod. sunt **mmmdccc-
xxxiii**, nempe :

Proœmia Actuum apostolorum versus continent **clxvii**.

Actus apostolorum, versus **mmDLvi**.

Proœmia catholicarum Epistolarum, versus **xxxvii**.

Catholicæ Epistolæ, versus **κxlvj**.

Et quæ ad me ipsum pertinent, versus **xxvii**.

Versus ergo omnes totius hujus codicis sunt, ver-
sus **mmmdcccxxxiii**.

Collatus est autem Actuum apostolorum, et catho-
licarum Epistolarum liber ad exacta exemplaria,
quæ in Cæsariensi Eusebii Pamphili bibliotheca ser-
vantur.

INSCRIPTIO ARÆ APUD ATHENAS.

*Diis Asiæ Eurovæ et Libyæ, deoque ignoto et
peregrino.*

Hac inscriptione Paulus Athenis perlecta, publice
concionem habuit, et Christianam religionem accu-
rata tractatione gentibus annuntiavit. Narrat hæc
autem Lucas in Actibus apostolorum.

Pauli apostoli Romam navigatio.

Centurioni qui Paulum Romam deduxit, Julii no-
men fuit, ex cohorte quæ Augusta nuncupabatur.
Comitati sunt autem ipsum Lucas et Aristarchus.
Navigio Adramyteno a Cæsarea usque Lystram vecti
sunt; indeque Alexandrinam navim nacti, Melitam
insulam appulerunt; ubi cum aliam Alexandrinam
navim cui erat insigne Castorum, reperissent, ea
ascensa Romam pervenere.

LAUR. ZACAGNII NOTÆ.

(71) Ex hisce Euthalii verbis colligitur menda non-
nulla in versuum supputationem quæ unicuique
epistolæ subjungitur, irrepsisse; nam subducta il-
lorum summa implet numerum versuum **ccccxxx**.
Idem dicendum de altera supputatione eorundem
versuum, e quibus lectiones ex catholicis Epistolis
desumptas constare supra dixit Euthalius, pag. 479. D
Vide quæ ad eandem paginam notavimus.

(72) In fine prologi Actuum apostolorum dicitur,
Στίχοι ρν'. Versus **cl**. Nescio autem cur Euthalius
in hac supputatione versus multos omiserit, ex qui-
bus constant elenchi lectionum, testimoniorum et
capitulorum, necnon argumenta Actuum apostolo-
rum, et Epistolarum catholicarum. Sed de hac re

Ὁμοῦ τῶν ἐπὶ τὰ καθολικῶν Ἐπιστολῶν στίχοι (71)
αὐτός.

Εἰσὶ δὲ πάντες στίχοι τῆςδε τῆς βίβλου γωλγ',
οὕτως.

Προοίμια τῶν Πράξεων στίχοι ρξζ' (72).

Πράξεις ἀποστόλων στίχοι βφνς'.

Προοίμια τῶν Καθολικῶν στίχοι λζ'.

Καθολικῶν Ἐπιστολῶν στίχοι αμς'.

Καὶ τὸ πρὸς ἑμαυτὸν (73) στίχοι κζ'.

Οἱ πάντες στίχοι πάσης τῆς βίβλου τῆς προγε-
γραμμένης εἰσὶν στίχοι γωλγ'.

Ἀντεβλήθη δὲ τῶν Πράξεων καὶ καθολικῶν Ἐπι-
στολῶν τὸ βιβλίον πρὸς τὰ ἀκριβῆ ἀντίγραφα τῆς
ἐν Καισαρείᾳ βιβλιοθήκης Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΒΩΜΟΥ.

Θεοῖς Ἀσίας, καὶ Εὐρώπης, καὶ Αἰθύης, θεῷ τε
ἀγνώστῳ καὶ ξένῳ (74).

Τόδε τὸ ἐπιγράμμα Παῦλος ἀναγνοὺς Ἀθήνησι,
ἐδημηγόρει, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν φιλοσο-
φεῖ τε καὶ καταγγέλλει· ἱστορεῖ δὲ ταῦθ' ἡμῖν Λου-
κάς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων.

Πλοῦς Παύλου ἀποστόλου ἐπὶ Ῥώμην.

Ὁ ἑκατοντάρχης, ὁ ἀπαγαγὼν τὸν Παῦλον εἰς
Ῥώμην, Ἰούλιος ἦν ὄνομα αὐτῷ, ἐκ σπείρας τῆς λε-
γομένης Σεβαστῆς. Συνῆν δὲ αὐτῷ Λουκάς καὶ
Ἀρίσταρχος· τὸ δὲ πλοῖον Ἀδραμυτινὸν ἐτύγγανεν.
Εὐέθησαν δὲ αὐτῷ ἀπὸ Καισαρείας ἕως Λύστρων (75)·
κατέκθην Ἀλεξανδρινὸν ἔλαθον ἕως Μελίτη[ς] τῆς νή-
σου· καὶ πάλιν Ἀλεξανδρινὸν ἕτερον εὐρόντες, πα-
ράτημον τοῖς Διοσκούροις, ἐνέθησαν καὶ τούτῳ, καὶ
εἰς Ῥώμην οὕτως ἀνήχθησαν.

plura in nostra ad hoc opus præfatione.

(73) Locus obscurus, de cuius sensu mihi nondum
liquet. Vide an intelligat programmata catholicis
Epistolis præfixa, in quibus sui operis rationem
reddit.

(74) Inscriptio hæc cum seqq. adnotationibus in
Vaticano cod. sign. num. 367, subjungitur aposto-
lorum Actis, hoc ordine, ut historia navigationis
præcedat, expositio vero inscriptionis Atheniensis
aræ subsequatur. Vide Reinesium in supplemento
Inscriptionum Gruteri pag. 4, ubi de hac inscrip-
tione late tractat.

(75) Vat. cod. n. 367, habet, ἀπὸ Καισαρείας ἕως
Μύρων τῆς Λυκίας, contra fidem sacri textus.